

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.04.040>
УДК 811.161.2'367.635'37

Ф.С. БАЦЕВИЧ, доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри загального мовознавства
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 29000
E-mail: floriy.batsevych@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-002-6141-8318>

НАРАТИВНІ КОНТЕКСТИ ТА СЕМАНТИКА ДИСКУРСИВНИХ СЛІВ (НА МАТЕРІАЛІ ЛЕКСЕМИ *ЗРЕШТОЮ*)

У статті з опертям на прозові твори Валерія Шевчука з'ясовано, що лексема *зрештою* як дискурсивне слово формує цілісність оповідної історії, поєднуючи осмислення фрагментів раніше представленої (ретроспективної) та поточної інформації. Як елемент наративної ретроспекції ця лексема має зв'язки з різними типами наративних контекстів: початкового в Абстракті й Орієнтації, залежних від авторського задуму; поточного в Оцінці й Ускладненні, залежних від семантики речень; підсумкового в Розв'язанні й Коді, що часто стосується загального авторського оповідного задуму, усієї поданої наративної інформації, тобто може формувати практично всі структурні елементи наративу. Семантичне наповнення лексеми *зрештою* значною мірою зумовлене контекстом, який синтезує когнітивні ознаки підсумку, навіть вичерпаності представленої в наративній історії інформації, сумнівів у ній, допустовості нового осмислення і прийняття чи неприйняття цього осмислення. У досліджених контекстах реалізації це дискурсивне слово виформовує специфічну мовленнєву синонімію, іноді антонімію з низкою дискурсивних слів і дискурсивних зворотів, частовживаними серед яких є *відтак*, *втім (утім)*, *нарешити*, *однак*, *отож*, *проте*, *хоч (2) (хоча)*. Констатовано, що лексема *зрештою* є носієм комунікативних смислів 'когнітивного переходу' у формуванні змістового складника наративу, засобом когезії та когерентності різних контекстів втілення оповіді.

Ключові слова: наратив, дискурсивне слово, дискурсивний зворот, контекст, комунікативний смисл, контекстна, ситуативна синонімія, антонімія.

Цитування: Бацевич Ф.С. (2023). Наративні контексти та семантика дискурсивних слів (на матеріалі лексеми *зрештою*). *Українська мова*, 4(88), 40—48. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.04.040>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

У сучасній лінгвістиці активізувалися дослідження семантико-прагматичних виявів і комунікативних функцій дискурсивних слів (далі — ДС), дискурсивних зворотів (далі — ДЗ) у різних наративах, текстах, дискурсах (див.: Бацевич, 2014). ДС і ДЗ — мовні засоби (лексеми і словосполучення), що поєднують зміст висловлюваного (зображувану ситуацію) з комунікативною ситуацією дискурсу; це метамовні та категорійні компоненти наративу (дискурсу загалом). На противагу повнозначним словам, що їх у тлумачних словниках подають декларативно, за допомогою пропозицій, семантико-прагматичне наповнення ДС і ДЗ можна встановити процедурно, тобто як комплекс операцій (процедур) над планом змісту висловлення (дискурсу, наративу, тексту) (див.: Бацевич, 2010, с. 101—115). Попри загальне текстово-дискурсивне й комунікативне спрямування сучасних лінгвістичних досліджень, усе ж помітно, що семантику та прагматику ДС різних мов за незначними винятками продовжують вивчати в межах найближчих контекстів, передусім семантичного наповнення речень (висловлень, мовленнєвих актів). Спостереження засвідчують, що в розлогих наративах семантичне наповнення низки ДС і ДЗ виходить за межі найближчого реченнєвого контексту, сягаючи різних глибин ретроспективного і проспективного змісту оповідей, імплікатур дискурсу. Напр.: *Отже тут була таємниця, тобто те, чого знати не мав* (ДЖ 1, с. 11) — слова *отже* і *тут* відсилають до ширшого попереднього контексту (ретроспективної інформації); *Нарешті я почав здогадуватися, що він [Іван] мав на увазі* (Сфера, с. 47) — слово *нарешті* імплікує інформацію ‘раніше наратор не здогадувався, що ж Іван мав на увазі’. Нижче подано спробу визначити найзагальніші контексти, які, з одного боку, виявляються, так би мовити «висвітлюються», унаслідок реалізації комунікативних смислів лексеми *зрештою*, що має виразний характер ДС, а з іншого, — формують ці смисли¹.

ЗАГАЛЬНА ТИПОЛОГІЯ НАРАТИВНИХ КОНТЕКСТІВ

Типологія контекстів, у межах яких функціонує наратив та його елементи, може бути представлена так: 1) найзагальніший контекст епохи й культури; 2) контекст функційного стилю та жанру оповіді (художньо-белетристичний, науковий, публіцистичний і т. ін.; роман, есе тощо); 3) контексти структури наративу (Абстракт, Орієнтація, Оцінка, Ускладнення, Розв’язання, Кода) (детальніше про структуру наративу див.: Labov, 1972, с. 354—396; Labov & Waletzky, 1967, с. 12—44); 4) контексти напряму розгортання оповіді (ретроспективний, поточний, проспективний); 5) змістові контексти наративу: а) які належать історії оповіді (час, простір, учасники, об’єкти, зв’язки і т. ін.); б) які належать дискурсу оповіді: спосіб викладу (монологічний, діалогічний, суміщений), мане-

¹ Окремі зауваги щодо семантико-прагматичного наповнення цієї лексеми див.: Бацевич, 2010, с. 107—112.

ра представлення подій (стильовий, тональнісний, реєстровий та ін.); в) які належать особі оповідача: його типи (дієгетичний, недієгетичний, усезнаючий, обмежений у знаннях та ін. (див.: Шмид, 2008, с. 80), моду-си сприйняття світу (ментальний, зоровий, слуховий тощо).

НАЙЗАГАЛЬНІШІ КОНТЕКСТИ ВЖИВАННЯ ЛЕКСЕМИ *ЗРЕШТОЮ*

Без урахування першого з названих контекстів (оскільки аналізуємо сучасні художні тексти) лексема *зрештою* постає як міжстильова; така, що наявна в усіх структурних складниках наративу; чітко ретроспективно зорієнтована; належить дискурсу наративу; виразно діалогічна; її можуть уживати різні типи нараторів; ментально зорієнтована щодо модусів сприйняття світу оповідачем.

У «Словнику української мови» (далі — СУМ) лексему *зрештою* за частиномовною належністю кваліфіковано як прислівник, а функційно — як протиставний сполучник і вставне слово². Значення лексеми представлене в межах чотирьох лексико-семантичних варіантів, зафіксованих з орієнтацією на змістове наповнення речень, у яких її вживають: 1) зі значенням ‘*після всього, нарешті*’; 2) зі сполучником *а* у значенні, що відповідає словам *утім, проте*; 3) як підсумок, завершення, закінчення чогось, висловленого раніше; 4) на означення крайнього ступеня незадоволення (СУМ III, с. 701). Спостереження за контекстами вживання лексеми *зрештою* в художніх наративах дають змогу виявити низку її актуалізованих комунікативних смислів, не представлених у словнику передусім через недостатність (або відсутність) у той час способів виявлення, а також засобів експлікації смислів прагматичного характеру. Щоб виявити і представити найчастотніші комунікативні смисли досліджуваної лексеми, а також її мовленнєву системну організацію та функційно-категорійну належність звернімося до вживання її в художніх наративах, зокрема в повістях Валерія Шевчука *Декоративна жінка* і *Сфера*.

КОНТЕКСТИ ВЖИВАННЯ ДС *ЗРЕШТОЮ* В ХУДОЖНЬОМУ НАРАТИВІ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА

Художній наратив Валерія Шевчука наповнений зовнішніми та внутрішніми діалогами наратора й героїв, їхніми діалогізованими монологами, насичений різноманітними ДС і ДЗ. Помітно, що одним із найуживаніших засобів діалогізації художньої оповіді у творах В. Шевчука є лексема *зрештою* у функції ДС, утілюючи, як було зазначено, ширший

² За традицією, що панувала на час створення словника, не розрізняли поняття ‘значення’ і ‘функція’, а тому вживали конструкції «у значенні протиставного сполучника», «у значенні вставного слова» та под., хоч насправді йдеться про функційні вияви, у межах яких формуються конкретні типи значень лексичних одиниць. Крім того, у словнику комунікативним смислам лексем у функції ДС часто приписувано семантику ширшого контекстного оточення (див.: Бацевич, 2014, с. 24—29).

діапазон виразно контекстуально залежних семантико-прагматичних смислів порівняно з поданими в СУМі. Дослідники організації текстів і дискурсів такі комунікативні смисли часто називають контекстуальними гранями та варіаціями ДС і ДЗ (див.: Бацевич, 2010, с. 110). Найуживаніші семантико-прагматичні грані лексеми *зрештою* такі:

1. *Ментальний підсумок, вичерпаність, завершеність* того, що було, про що йшлося в оповіді наратора, реалізується в таких семантико-прагматичних варіаціях:

А. Повне й достатньо рішуче ментальне *сприйняття* вичерпаності, завершеності ситуації (у широкому значенні слова), про яку йшлося в попередньому широкому чи/та аналізованому контекстах: *...красуні, й меншою мірою красунчики, стають рабами власної вроди, яка, зрештою, з'їдає їхні душі...* (ДЖ 1, с. 10); *Зрештою, все минає* (ДЖ 2, с. 45); *Зрештою, та підслухана розмова, хай яка недостатня, це підтверджувала* (ДЖ 1, с. 22); *Зрештою, про що тут було говорити?* (ДЖ 1, с. 58); *...[дід] зрештою, якихось емоцій від зустрічі зі мною не виявив* (ДЖ 2, с. 63); *Ні, рішення втекти варто визнати за безумне; зрештою, нічого ж страшного не сталося!* (Сфера, с. 47); *Зрештою, він своє зло викладає на матері* (Сфера, с. 61); *Потім та сумрявість заморозилась, й зрештою вкрилась білим настом* (Сфера, с. 69).

У подібних контекстах можна говорити про формування мовленнєвої синонімії лексеми *зрештою* з ДС і ДЗ: *врешті, врешті-решт, у кінцевому підсумку, кінець кінцем*. У цьому синонімічному ряду на противагу названим ДС і ДЗ, що мають виразну семантику підсумковості, незворотності, лексема *зрештою* утримує у своїй семантичній пам'яті елемент відчутного неповного сприйняття мовцем нового стану речей (у широкому сенсі): *...зрештою і до цього доведеться звикати* (ДЖ 2, с. 50).

В аспекті втілення семантики завершеності того, про що йшлося в попередньому контексті, важливо уточнити змістове співвідношення лексем *врешті* та *нареши́ті*, з одного боку, і *зрештою* — з іншого. Лексеми *врешті* й *нареши́ті* — носії семантики 'очікуваної, сприйманої завершеності', тоді як *зрештою* — завершеності, що її сприймають після ментальних сумнівів із певною настороженістю, «озиранням» на минулий стан речей. Це потенційна можливість формування мовленнєвої антонімії в межах загального семантичного функційного стрижня 'завершеність'.

Б. Завершеність попередньої наративної ситуації, поєднана з певним розумінням, очікуваннями або, навпаки, *раптовістю, несподіваністю, складністю усвідомлення* наратором того, що повинно було статися чи вже сталося: *Зрештою, автобус загув мотором, схитнувся і рушив...* (ДЖ 2, с. 67); *...близнюки були й справді напрочуд подібні, зрештою, вперше бачив їх разом...* (ДЖ 1, с. 52); *Зрештою, в це було важко повірити...* (Сфера, с. 51).

Як і в попередній варіації, у низці контекстів можливе формування мовленнєвої синонімії з ДС *врешті* і ДЗ *врешті-решт*.

В. Конечність, завершеність попередньої наративної ситуації, поєднана з певною ментальною *допустовістю* стосовно того, що могло відбутися,

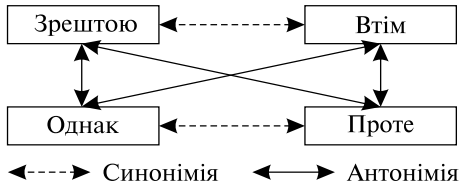

Схема співвідношення лексем

однак не відбулося, або має місце в ситуації, що сформувалася: *...і хоч які гіркі та прикрі наші зусилля, але завдяки цьому видобувається жива вода, бо тільки вона в цьому світі істинна, все інше — її творення чи викиди, зрештою, немає жодного творення без викидів* (ДЖ 1, с. 58); *...я навіть пі-*

дозрював, що [мати] прикладалася до пляшки, призначеної тітоньці; зрештою, цього разу їй вибачив би... (ДЖ 1, с. 32); *...зрештою, цю історію можна назвати герметичною, бо насправді така вона, хоча йдеться про речі далеко негерметичні* (ДЖ 1, с. 45); *Зрештою, це не мало жодного значення* (ДЖ 2, с. 47).

У таких контекстах виформовується мовленнєва синонімія з ДС *однак*, *проте*, *утім*. Водночас ці лексеми — носії семантики 'рішучої допустовості на межі повного відкидання' попереднього; лексема ж *зрештою* утримує у своїй семантичній пам'яті ретроспективний контекст і не заперечує його, допускаючи нові «повороти» в когнітивній сфері сприйняття та оцінки. У низці прикладів лексему *зрештою* можна сприймати і як протиставлену (антонімічну) ДС *однак* і *проте* саме з огляду на наявність комунікативної варіації 'рішучість у сприйнятті вичерпаності попередньої ситуації' VS 'допустовість нового стану речей'. Порівняймо висловлення:

- (1) *Однак (проте) сталося не так, як ми планували*³;
- (2) *Зрештою, сталося не так, як ми планували.*

Висловлення (1) — носій категоричності неповернення до попередньої ситуації (у широкому сенсі слова), її фактичного «перекреслення»; у висловленні ж (2) ментальне, оцінне повернення до попередньої ситуації можливе через некатегоричність твердження наратора. Інакше кажучи, парадигмальні співвідношення аналізованих лексем у межах грані 'підсумковість, завершеність того, що було, про що йшлося в оповіді наратора' можуть бути представлені так (див. схему).

Г. Підсумковість щодо нової ситуації, поєднана з граневою варіацією *нетерпіння, незадоволення* поточним станом речей і *очікування* нового стану, нової ситуації: *Коли це закінчиться, зрештою* (ДЖ 2, с. 57); *Та що це за неподобство, зрештою! Ні працювати, ні відпочивати...* (СУМ III, с. 701).

У таких контекстах формуються мовленнєві синонімічні зв'язки лексем *зрештою* і *нарешиті*.

Важливо зазначити, що семантико-прагматична грань завершеності, конечності й ментального сприйняття попередньої інформації, що міститься в ретроспективному контексті, стає тлом вияву інших комунікативних смислів лексеми *зрештою*.

2. Ментальна *допустовість* як вияв 'упередженого прийняття' того, про що йдеться в аналізованому контексті. До семантико-прагматичних варіацій (комунікативних смислів) цієї грані вияву допустовості належать:

³ Приклади без покликань автор змодельовав самостійно.

А. Власне допустовість, або повна допустовість: *Зрештою, нехай так і буде; Можливо, він [батько] любив компанії з випивками й гульбищами; можливо, стрибнув у гречку; можливо, надто гостро почав реагувати на диктат своєї половини — це, зрештою, великого значення не має, тобто, що саме стало приводом до війни* (ДЖ 1, с. 25); *...мати, очевидно, була бабусиною улюбленицею; зрештою, вона могла спілкуватися з нею і не на зафіксованому мною рівні* (ДЖ 2, с. 54); *Зрештою, виділяти улюбленця серед дітей властиво людській породі* (ДЖ 2, с. 59); *...зрештою, сфери бувають більші й менші...* (Сфера, с. 32); *Зрештою, коли йому той портрет не дошиги, то Федько його забере* (Сфера, с. 34).

На тлі семантичної грані 'ментальне усвідомлення конечности, підсумковости того, що мислилось раніше' спостерігаємо формування мовленнєвої синонімії досліджуваної лексеми з ДС *утім, однак, проте* з більшою мірою прийняття нової ситуації (у широкому сенсі слова), тобто допустовости, наявної в семантиці слова *зрештою*.

Б. «М'яка» допустовість: *...тітка не могла витримати шепоту і заговорила голосно, мати її обривала — можливо тоді йшлося про їхніх чоловіків; зрештою, я не дуже прислухався* (ДЖ 1, с. 12); *Про цей сон я не розповів нікому, зрештою, він стосувався мене самого...* (ДЖ 1, с. 55); *Зрештою, так чинять і сучасні коти: мишей ловлять, але не їдять...* (Сфера, с. 42); *І тільки тоді Василевський почув дощ. Зрештою, той лопотів продовж усієї розмови...* (Сфера, с. 57); *...з ним раптом сталося щось несподіване, зрештою, і сподіване, бо в ньому пробудився звір* (Сфера, с. 66).

У цих та подібних контекстах лексема *зрештою* виформовує мовленнєві синонімічні зв'язки з ДС *утім* і *хоча* (2). Наприклад, у висловленні *Зрештою, все могло бути інакше* лексему *зрештою* можна замінити на ДС *втім* і *хоча* (2).

В. Допустовість-уточнення: *[Мати] перестала приховувати переді мною те, що відбувалося, а отже, ніби приймала в число оборонців; зрештою на той час я був уже дорослий* (ДЖ 1, с. 31); *Зрештою, історія, яка тут оповідається, дат не має, а просто розтягнена в часі* (ДЖ 1, с. 28); *Зрештою, коли повірити, що маємо біля себе янгола-охоронця, то його марно до нас приставлено, він має службу уговкувати вибрики отого розбишаки, який часом у нас і спить, але не завжди, бо йому... й прокинутися треба, а відтак чинити, що належить за природою* (ДЖ 1, с. 50); *...для помсти, якої вимагали в мене покійні батько з дядьком у тому сні, підстав не здобув жодних, зрештою, і головний обвинувач на цьому процесі повівся подібним до мого чином* (ДЖ 2, с. 68).

З огляду на цю граневу модифікацію комунікативного смислу можна говорити про формування дискурсивно синонімічних зв'язків із лексемами *втім* і *оскільки*.

Г. Допустовість з елементами *жально* наратора стосовно того, що сталося не так (чи не зовсім так), як йому хотілося або ж склалися передумови; це вияв семантики суперечности оцінки ретроспективних і проспективних ситуацій: *Склася якнайкраще; зрештою, було трішки шкода*

втраченої нагоди показати себе у складній, заплутаній ситуації; Зрештою, все могло скластися дещо інакше, краще для нас усіх; Зрештою, жаль, що все так склалося.

У таких контекстах досить помітним є семантичне тло ‘завершеність, вичерпаність попереднього’, на якому виявляється допустовість-жаль. Можемо говорити про формування мовленнєвих синонімічних зв’язків лексеми *зрештою* з ДС *однак, проте, щоправда*.

Г. Допустовість щодо нової ситуації із семантико-прагматичними варіаціями *самозаспокоєння, самовиправдання* того, що змінило попередню ситуацію: *Зрештою, все буде добре; [Мати:] — Щоб більше туди не ходив! Зрештою, я й сам так вирішив* (ДЖ 1, с. 19); *...рішення втекти варто визнати за безумне; зрештою, нічого ж страшного не сталося!* (Сфера, с. 47); *Андрій Пастух умів переконати й застрашити. Зрештою, хіба цього не помічав і сам?* (Сфера, с. 51); *Тоді йому ставало радісно, хоч трохи й сумно, зрештою, справжня радість має бути з печальною поволокою* (Сфера, с. 64).

У таких контекстах формуються синонімічні зв’язки з ДС *проте, однак, хоча (2), втім (утім)*.

Д. Допустовість щодо нової (поточної) ситуації із семантико-прагматичними варіаціями *сумніву* стосовно того, що змінило попередню ситуацію. Наявне контекстне поєднання семантики сумніву щодо нового осмислення і часткового або повного його сприйняття: *Зрештою, чи була овечкою моя мати? Очевидно, ні, але й хижаком її назвати важко...* (ДЖ 1, с. 27); *...гіркий це був виграш; зрештою кожен виграш тільки спочатку солодкий, потім же — гіркий* (ДЖ 1, с. 29); *Зрештою, коли б у цьому було усе чисто, то навіщо Людмила малювала Аркадієвого портрета, який потім був пожбурений під ліжку, а не повішений з пошаною десь у вітальні...* (Сфера, с. 46); *Однак, поки їхав, ця думка зблідла, покволішала, бо, зрештою, при чому тут Федьо Сало...* (Сфера, с. 52).

В аналізованих та подібних контекстах формується мовленнєва синонімія з ДС *зрештою, однак, втім, усе ж, хоча (2)*.

Отже, лексема *зрештою* — дискурсивне слово, одиниця, функційно скерована на зовнішній або внутрішній діалог автора (наратора) або героїв оповіді; складник наративного дискурсу, який поряд з іншими лінгвальними чинниками формує цілісність оповідної історії, поєднуючи осмислення фрагментів раніше представленої (ретроспективної) та поточної інформації. Як елемент наративної ретроспекції, введення інформації в поточний контекст оповіді ця лексема трапляється в різних типах структурних контекстів авторського викладу: початкового в Абстракті, Орієнтації, залежних від авторського задуму; поточного в Оцінці й Ускладненні, залежних від семантики висловлень; підсумкового в Розв’язанні, Коді, що часто стосуються загального авторського оповідного задуму, усієї поданої наративної інформації, тобто може формуватися і вживатися практично в усіх структурних елементах наративу. Семантичне наповнення лексеми *зрештою* значною мірою зумовлене контекстом, а почасти і формує його, синтезуючи когнітивні ознаки підсумку, вичерпності представленої в на-

ративній історії інформації, сумнівів у ній, допустовості нового осмислення і прийняття чи неприйняття цього осмислення. Із функційних позицій її можна кваліфікувати як один з елементів формування категорії допустовості в конкретних типах наративів («некатегорична компенсаторна допустовість», іноді «вимушена згода»). У конкретних контекстах реалізації ця лексема виформовує специфічну мовленнєву синонімію, іноді антонімію, частовживаними серед яких є *відтак*, *втім (утім)*, *нареши-ті, однак, отож, проте, хоч* (2) (*хоча*). Загалом лексема *зрештою* постає носієм комунікативних смислів 'когнітивного переходу' у формуванні змістового складника наративу, когезії та когерентності різних контекстів утілення оповіді.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ДЖ 1 — Шевчук В. (2003). Декоративна жінка. *Сучасність*, 3, 9—58.

ДЖ 2 — Шевчук В. (2003). Декоративна жінка. Закінчення. *Сучасність*, 4, 54—69.

СУМ III — Білодід І.К., Гнатюк Г.М., Черторизька Т.К. (ред.). (1972). *Словник української мови* (т. 3). Київ: Наукова думка.

Сфера — Шевчук В. (2005). Сфера. *Дзвін*, 1, 30—73.

ЛІТЕРАТУРА

Бацевич Ф. (2010). *Нариси з лінгвістичної прагматики*. Львів: ПАІС.

Бацевич Ф. (2014). *Частки української мови як дискурсивні слова*. Львів: ПАІС.

Шмид В. (2008). *Нарратологія*. Москва: Языки славянской культуры.

Labov W., Waletzky J. (1967). Narrative analysis: oral versions of personal experience. *Essays on the Verbal and Visual Arts* (pp. 12—44). Seattle: University of Washington Press.

Labov W. (1972). The transformation of experience in narrative syntax. J. Helm (Ed.), *Language in the inner city: Studies in the Black English Vernacular* (pp. 354—396). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Статтю отримано 12.09.2022

LEGEND

ДЖ 1 — Shevchuk, V. (2003). Decorative woman. *Suchasnist*, 3, 9—58 (in Ukrainian).

ДЖ 2 — Shevchuk, V. (2003). Decorative woman. End. *Suchasnist*, 4, 54—69 (in Ukrainian).

СУМ III — Bilodid, I.K., Hnatiuk, H.M., & Chertoryzka, T.K. (Eds.). (1972). *Dictionary of the Ukrainian language* (Vol. 3). Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Сфера — Shevchuk, V. (2005). Sphere. *Dzvin*, 1, 30—73 (in Ukrainian).

REFERENCES

Batsevych, F. (2010). *Essays on linguistic pragmatics*. Lviv: PAIS (in Ukrainian).

Batsevych, F. (2014). *Particles of the Ukrainian language as discursive words*. Lviv: PAIS (in Ukrainian).

Labov, W., & Waletzky, J. (1967). Narrative analysis: oral versions of personal experience. *Essays on the Verbal and Visual Arts* (pp. 12—44). Seattle: University of Washington Press.

Labov, W. (1972). The transformation of experience in narrative syntax. J. Helm (Ed.), *Language in the inner city: Studies in the Black English Vernacular* (pp. 354–396). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Shmid, V. (2008). *Narratology*. Moscow: Yazyki slavianskoi kultury (in Russian).

Received 12.09.2022

Florii Batsevych, Doctor of Philology, Professor,
Head of the Department of General Linguistics
Ivan Franko Lviv National University
1 Universytetska St., Lviv 29000, Ukraine
E-mail: floriy.batsevych@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-002-6141-8318>

NARRATIVE CONTEXTS AND SEMANTICS OF DISCURSIVE WORDS (AS EVIDENCED BY THE LEXEME *ZRESHTOIU*)

The article proves that the lexeme *zreshtoi* as a discursive word models the integrity of a narrative, joining the comprehension of the fragments of the previously described (retrospective) and current information. The material of the research is V. Shevchuk's prose. As an element of retrospection, the lexeme refers to different types of narrative contexts: the primary one in Abstract and Orientation that depend upon the author's intention; the current one in Estimation and Complication that depend upon the semantics of sentences; the final one in Solution and Coda that often reflects the author's narrative aim; all the present narrative information — that is it can model all the structural elements of the narrative. The semantic content of the lexeme *zreshtoi* is highly influenced by the context, synthesizing the cognitive features of conclusiveness or even exhaustion of the information given in the narrative, doubts in it, supposition and possibility of a new understanding and acceptance or rejection of this understanding. In some contexts, the analyzed discursive word molds a specific speech synonymy or sometimes antonymy with a set of discursive words and discursive phrases, the most frequent of which are *vidtak*, *vtim (utim)*, *nareshiti*, *odnak*, *otozh*, *prote*, *hoch (2) (hoch)*. In general, the lexeme *zreshtoi* appears to be the bearer of the communicative senses of 'cognitive transmission' in the process of modelling the content side of the narrative, the means of cohesion and coherence of various contexts of the story manifestation.

Keywords: *narrative, discursive word, discursive phrase, context, communicative sense, speech synonymy, speech antonymy.*